

CZU: 364.14:612.6(478)

POLITICI FAMILIALE CU IMPACT ASUPRA COMPORTAMENTULUI REPRODUCTIV

Maria BULGARU, Oleg BULGARU

Universitatea de Stat din Moldova

În articolul de față sunt reflectate câteva aspecte ce țin de implementarea politicilor familiale în Republica Moldova și de necesitatea introducerii unui șir de schimbări care ar influența pozitiv comportamentul reproductiv al populației. Studiul este axat pe rezultatele cercetării „*Comportamentul reproductiv al femeilor din Republica Moldova*”, realizate în decembrie 2015 de Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității de Stat din Moldova în parteneriat cu Universitatea Carol din Praga (Republica Cehă) cu suportul financiar al Agenției Cehe pentru Dezvoltare.

Rezultate cercetării evidențiază un șir de factori (materiali, psihologici etc.) ce influențează intenția femeilor de a naște copii. Cu toate acestea, femeile își doresc, aproape în măsură egală, să nască mai mulți copii decât au la momentul actual. În condițiile actualei crize socioeconomice, politice și moral-spirituale prin care trece Republica Moldova, decizia de a naște copii, fiind o chestiune autonomă a fiecărui individ, a fiecărei familii, este totuși de nerealizat fără o susținere amplă, prin cele mai diverse măsuri (suport financiar, servicii etc.), din partea instituțiilor de stat. În alți termeni, statul trebuie în mod activ să încurajeze natalitatea, să stimuleze nașterea în familii a celui de al doilea copil și a următorilor.

Cuvinte-cheie: politici familiale, comportament reproductiv, indemnizație de maternitate, indemnizație unică la naștere, indemnizație lunară pentru creșterea copilului.

FAMILY POLICIES WITH IMPACT ON THE REPRODUCTIVE BEHAVIOUR

This article reflects some aspects of the family policies implementation in Republic of Moldova and the need to introduce a series of changes that would positively influence the reproductive behavior of the population. The study is focused on the results of the research "*The Reproductive Behavior of Women in Moldova*", conducted by the Faculty of Sociology, State University of Moldova, in partnership with the Charles University in Prague, Czech Republic, with the financial support of the Czech Development Agency in December 2015.

The results of this research highlight a number of factors - material, psychological, etc., that influence the intention of women to give birth to children. The women desire almost equally to have more children than they have today. Within current socio-economic, political and moral-spiritual crisis from Moldova, the decision to give birth to children is a matter independent to each individual and each family. This decision is untenable without broad support through various measures (financial, services, etc.) from the state institutions. By other terms, the state must actively encourage the natality and stimulate the birth of second and next children in families.

Keywords: family policy, reproductive behavior, maternity allowance, childbirth lump-sum grant, monthly allowance for childcare.

Necesitatea implementării politicilor de protecție a familiei este determinată în plan european general, inclusiv în Republica Moldova, de tendințele de modificare a structurii și funcțiilor familiei, de schimbările în comportamentele reproductive, de răspândirea modelelor alternative ale vieții de familie, scăderea coeziunii familiei, deteriorarea standardului de viață al majorității familiilor și apariția patologiilor grave în viața de familie (violența, narcomania, alcoolismul etc.), de schimbările semnificative din structura populației în majoritatea țărilor europene etc., care pot avea o serie de consecințe negative asupra creșterii economiei și stabilității sociale.

Prioritățile politicii familiale se schimbă în dependență de schimbarea contextului social, economic, cultural și, desigur, de cel demografic. Astfel, declinul recent acut al fertilității și stabilizarea ulterioară a nivelului de fertilitate în majoritatea țărilor europene, după cum subliniază mai mulți cercetători (Hoem [1] etc.), a trezit un nou interes pentru a identifica mijloacele de contracarare a viitorului declin și, dacă este posibil, pentru a genera o creștere a fertilității până la nivel de înlocuire a generațiilor. În acest context, se consideră că politicile familiale constituie un set principal de acțiuni/măsuri pentru a fi folosite atunci când te strădui să crești natalitatea scăzută a societății contemporane. *Ideea unui efect simultan al politicii familiale asupra bunăstării și fertilității familiei este promovată explicit în mai multe studii* din ultimii ani [2], concluzia

majoră a căroră este că copilul și bunăstarea părinților ar trebui să fie obiectivul principal al politicii familiale. Totodată, se subliniază că politica familială modernă recunoaște autonomia individului (în decizia de a naște copii) și se limitează la a facilita realizarea dorinței existente de a avea copii. Or, politica familială ar putea avea un efect pozitiv asupra fertilității în cazul în care va reuși să atenueze diverse probleme ale nașterii copiilor puse de factorii economici, sociali, culturali, biologici și psihologici [3].

Nevoia de asemenea măsuri/programe de protecție a familiei se simte cu atât mai mult în Republica Moldova, unde comportamentul reproductiv suferă în zilele noastre transformări semnificative, fertilitatea generală scăzând într-un ritm accelerat: de la 75,2 născuți-vii la 1000 de femei cu vârsta de 15-49 de ani în 1980 la 36,2 în 2014. La etapa actuală se înregistrează schimbări esențiale privind evoluția fertilității și în dependență de vârsta mamei, reducându-se semnificativ numărul copiilor născuți de femeile de vârste tinere. Ele amână sarcina și nașterea la o vârstă mai înaintată, ceea ce reduce probabilitatea de a da naștere la mai mulți copii. În Republica Moldova, în 2014 la o femeie de vârstă reproductivă reveneau în medie 1,2 copii, acest indicator fiind mult mai mic decât este necesar pentru simpla înlocuire a generațiilor (2,14-2,15 copii) și mai mic decât este în unele țări din Europa: Austria (1,4), Ucraina (1,5), Bulgaria (1,5), Lituania (1,6), Danemarca (1,8), Belgia (1,8), Finlanda (1,8), Norvegia (1,8), Suedia (1,9), Irlanda (2,0), Franța (2,0) [4].

Schimbările din comportamentele familiale se produc în Republica Moldova pe fundalul proceselor contradictorii ce se desfășoară pe parcursul îndelungatei perioade de liberalizare a pieței, însoțite de declinul economic și de corupție în toate domeniile, de scăderea semnificativă a calității vieții privind majoritatea populației, de creșterea sărăciei, șomajului, de nesiguranța în ziua de mâine, de migrația în masă peste hotarele țării în căutarea unui loc de muncă și de multe alte fenomene negative. Toate acestea, îmbinate cu lipsa unor mecanisme adecvate de protecție a majorității populației, au condiționat reorientarea, în special a tinerilor, spre alte valori, alte forme de conviețuire decât cele legate de familia nucleară clasică, au influențat în egală măsură atât procesul de constituire a familiilor din Republica Moldova, cât și fenomenul de natalitate, soldându-se în ultimele două decenii cu declinul profund și constant al situației demografice. Starea dată a lucrurilor prezintă un pericol serios pentru dezvoltarea durabilă a țării.

Politica familială, prin care ar putea fi asanat/influențat pozitiv comportamentul reproductiv și stopat fenomenul depopulării, posedă un caracter integrator și interferează cu alte politici sectoriale (economică, a locuirii, ocupării, a tineretului, cea culturală, sanitară, fiscală, de protecție a mediului etc.), realizând o sinteză a influențelor acestora asupra grupului familial. Urmare a situației date, devine dificil a delimita măsurile ce ar forma conținutul ei strict. Totuși, după cum menționează mai mulți autori (G.Neyer etc.), conținutul esențial al politicii familiale, la nivelul statelor europene, este definit actualmente de **patru categorii de măsuri**: 1) beneficiile de maternitate (concediul de sarcină și lehuție, indemnizațiile de naștere etc.); 2) beneficiile paternale în primii ani de viață ai copilului (concediile paternale plătite, timpul de lucru flexibil); 3) serviciile de îngrijire a copilului (creșe, grădinițe, centre de zi etc.); 4) beneficiile financiare pentru copii și familiile cu copii [5].

În articolul de față ne vom referi la câteva aspecte ce țin de implementarea măsurilor menționate supra în Republica Moldova și de necesitatea introducerii unui șir de schimbări în politicile familiale, care ar influența comportamentul reproductiv, axându-ne pe rezultatele oferite de cercetarea „Comportamentul reproductiv al femeilor din Republica Moldova”, realizată de Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității de Stat din Moldova în parteneriat cu Universitatea Carol din Praga (Republica Cehă) cu suportul financiar al Agenției Cehe pentru Dezvoltare, în perioada 20 noiembrie – 8 decembrie 2015*.

Cele 609 respondente intervievate, provenite din generațiile anilor 1988-1992, au născut 404 copii, dintre care 298 (73,7%) sunt de rangul I, 100 (24,7%) de rangul II și doar 6 (1,6%) de rangul III. Datele studiului denotă că deciziile respondentelor de a naște copii sunt influențate semnificativ de venituri și cheltuieli, de spațiul locativ și amenajarea locuinței, de diverse bunuri materiale etc., care pentru majoritatea din ele rămân a fi insuficiente. Astfel, evaluarea **venitului pe cap de membru al gospodăriei** scoate în evidență că 27,7% din gospodăriile au un venit pe cap de membru de până la 1000 lei, 32,6% – între 1000 și 1999 lei, 30,2% – între 2000 și 4999 lei și 9,5% – de peste 5000 lei. Un venit de 5000 lei și mai mare pe cap de membru este caracteristic gospodăriilor din Chișinău (50,0%), iar un venit pe cap de membru până la 1000 lei este specific gospodăriilor din zonele rurale (56,6%).

* Prin metoda anchetei sociologice au fost intervievate 609 femei născute în anii 1988-1992 din 27 raioane și 2 municipii (mediul rural și urban) ale republicii, cu excepția regiunii transnistrene.

Veniturile familiilor, având ca **surse principale** plata salarială (79,9%), ajutorul părinților și al rudelor (28,6%), veniturile ocazionale (19%), diverse alocații (pentru copii, de boală, de șomaj – 14,4%), transferurile bănești de la soțul/partenerul ce lucrează peste hotare (13,0%) etc., sunt totuși mici și nu totdeauna permit să acopere cheltuielile legate de creșterea copilului. Astfel, o bună parte din respondente consideră că aceste venituri au ajuns doar pentru strictul necesar la creșterea primului copil (33,1%), n-au ajuns nici pentru strictul necesar la creșterea copilului al doilea (19,7%) și, la fel, nu ajung nici pentru strictul necesar pentru viitorul copil (30,4%). Procentajul celor care reușesc să procure tot de ce au nevoie pentru creșterea copiilor este foarte mic (a se vedea Tabelul).

Tabel

Veniturile planificate pentru primul copil, al doilea copil și viitorul copil

	În perioada creșterii primului copil	În perioada creșterii celui de-al doilea copil	Planificate pentru viitorul copil
Nu ajung nici pentru strictul necesar	15,1	19,7	30,4
Ajung numai pentru strictul necesar	33,1	13,6	17,4
Ajung pentru o viață decentă, însă nu ne putem permite să procurăm lucruri mai scumpe	21,6	11,1	22,3
Noi reușim să procurăm lucruri mai scumpe, însă economisim în alte domenii	6,5	6,6	8,1
Reușim să procurăm tot de ce avem nevoie	6,5	5,6	7,0
NȘ/NR	6,8	14,6	6,8
Nu se referă	10,4	28,8	8,1

Un număr semnificativ de respondente (44,8%), au situat *problemele financiare* pe prima poziție în lista impedimentelor ce influențează decizia de a naște primul sau următorul copil, acestea fiind urmate de *spațiul locativ insuficient* (24,5%), *sprijin insuficient din partea statului* (20,8%), *lipsa partenerului conjugal* (17,5%), *probleme de sănătate* (15,2%) etc. Lipsa mijloacelor materiale necesare pentru întreținerea unui copil sunt numite de respondente (16,3%) și printre principalele motive (după sarcina neplanificată – 22,8%) care le-au determinat să avorteze. *Factorii socioeconomici influențează comportamentul reproductiv al femeilor, în special în perioadele de creștere a celui de-al doilea și următorilor copii*, ceea ce a determinat o parte din respondente (14,9%) să considere **viitorii** copii chiar **o povară economică** (a se vedea Figura 1). Multiplicarea problemelor financiare, accentuată, în special, cu apariția celui de-al doilea copil (78,2%), este însoțită și de un șir de **alte schimbări în familie**, precum: *lipsa timpului liber*, menționată de 57,7% din respondente la nașterea primului copil și de 66,7% la nașterea celui de-al doilea copil; *predispunerea soților la stres*, indicată de aproape jumătate din femeile intervievate (47,4% – la primul copil și respectiv 46% – la cel de-al doilea); *apariția neînțelegerilor între soți/parteneri*, manifestată mai mult odată cu nașterea celui de-al doilea copil (42,5%); *pierderea locului de lucru, imposibilitatea de a finisa studiile, probleme de sănătate* etc. Respondentele sunt îngrijorate, de asemenea, de faptul că *sarcina de a îngriji copiii va fi pusă doar în responsabilitatea femeii* (18,9%).

Concomitent cu aceste aspecte negative, respondentele au evidențiat și o parte din **schimbările pozitive**, pe care le-a adus nașterea primului și a celui de-al doilea copil, precum: îmbunătățirea climatului psihosocial, familia devenind mai unită (85,9% și, respectiv, 78,2%); rezolvarea unor probleme importante, în special cu apariția celui de-al doilea și următorilor copii (asigurarea cu locuință, suplimentarea bugetului familiei din contul indemnizațiilor) etc. (a se vedea Figura 2).

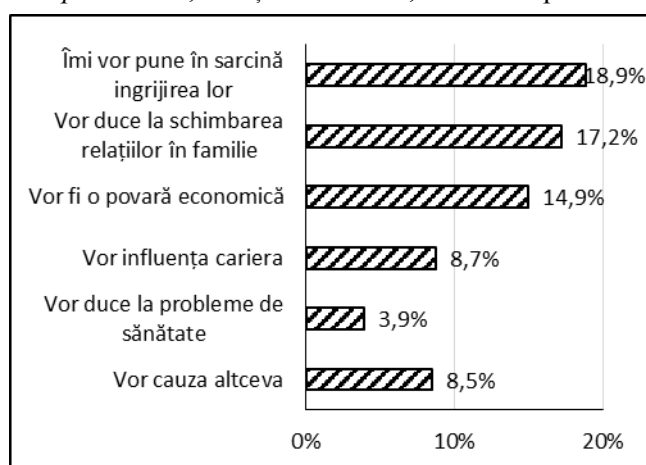

Fig.1. Schimbări ce ar putea fi produse de nașterea viitorilor copii.

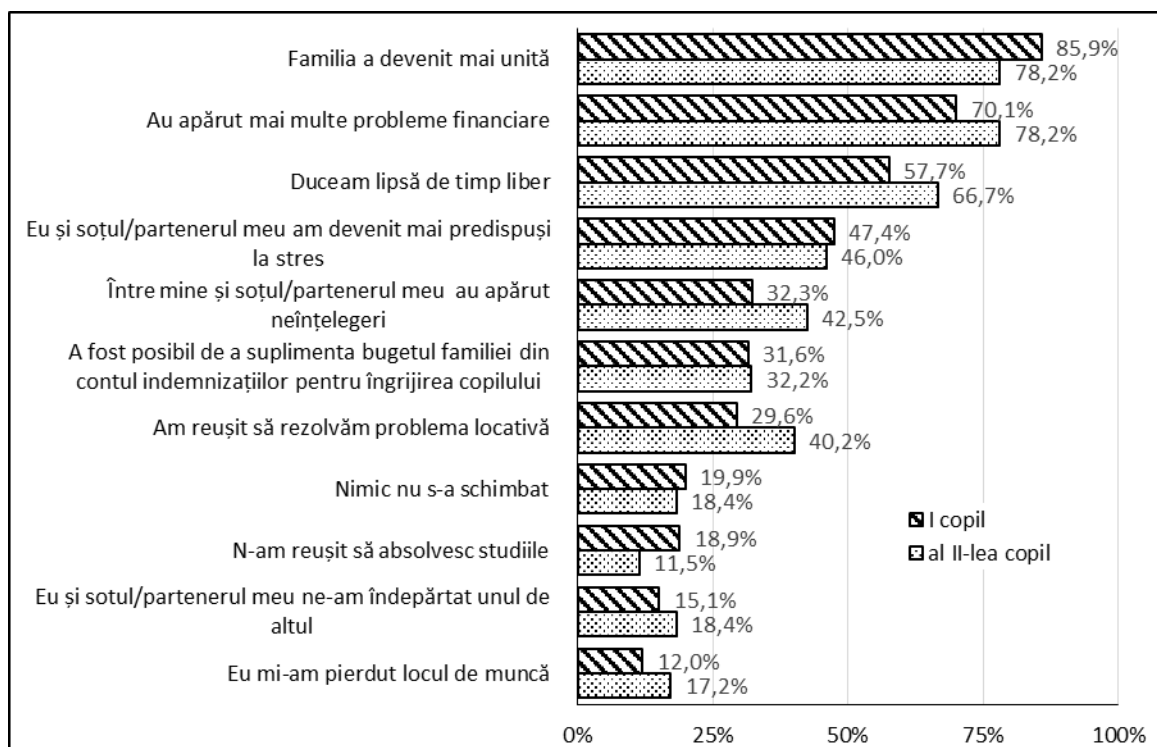

Fig.2. Schimbările care s-au produs în familie după nașterea copiilor.

Totuși, schimbările negative, produse de nașterea mai multor copii, sunt predominante, drept mărturie servind și evaluarea gradului de fericire și de mulțumire a respondenților față de diverse aspecte ale vieții, odată cu creșterea numărului de copii în familie. Or, studiul realizat pune în lumină *o dependență invers proporțională între gradul de fericire a respondenților și numărul de copii născuți și planificați: cu cât acesta, în medie, este mai mare, cu atât respondența se consideră mai nefericită* (a se vedea Figura 3). Este și lesne de înțeles: atunci când cu apariția copiilor se multiplică neajunsurile materiale și problemele de tot felul, nu te mai poți simți fericit.

Cu toate acestea, rezultatele studiului permit să stabilim că *respondentele își doresc, aproape în măsură egală, să nască mai mulți copii decât au la momentul actual*, chiar dacă veniturile gospodăriei lor sunt diferite. Astfel, pentru respondentele cu un venit mediu al gospodăriei de până la 1500 lei numărul ideal de copii este de 2,74, pentru cele cu un venit de 1500-2999 lei – 2,66 copii, pentru cele cu venit de 3000-4999 lei – 2,45 copii, pentru cele cu venit de 5000-9999 lei – 2,7 copii, iar pentru cele cu venit de 10.000 lei și mai mult numărul ideal de copii este de 2,64 copii. După cum observăm, *în viziunea majorității respondenților (86,9%), numărul ideal de copii în familie ar fi de 2 (47,3%) – 3 copii (39,6%). Familia rămâne a fi cea mai importantă valoare pentru toate respondentele (99,7%), iar prezența copiilor reprezintă o autorealizare/împlinire atât pentru femei (79,7%), cât și pentru bărbați (75,4%)*. În condițiile actuale, realizarea acestor intenții procreative ale femeilor depinde foarte mult de capacitatea statului de a le susține prin cele mai diverse măsuri de politici familiale, luând în considerare problemele stringente ale tinerelor familii, reflectate în mai multe studii realizate la etapa actuală [6].

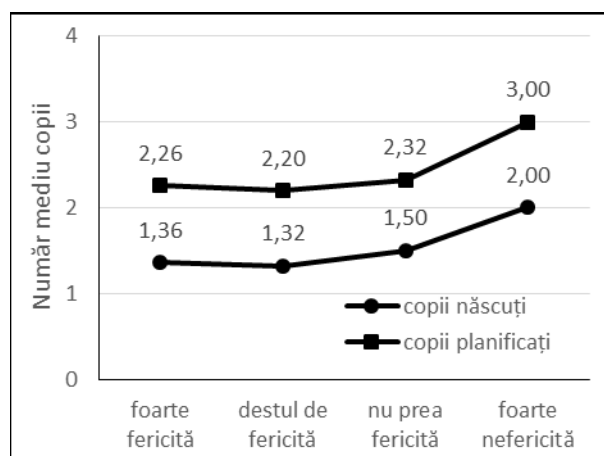

Fig.3. Dependența dintre nivelul de fericire a respondenților și numărul de copii născuți/planificați.

În Republica Moldova, principalul suport economic din partea statului este acordat familiilor cu copii prin **sistemul de indemnizații** – plăți unice sau periodice acordate familiei pentru nașterea, îngrijirea și întreținerea copilului. Un număr de 14,4% din respondente au indicat aceste indemnizații ca surse principale de venit al familiilor. Dreptul de a primi indemnizații, precum și alte drepturi, nu totdeauna sunt însă cunoscute și solicitate de mamele/părinții cu copii. Încercând să aflăm în ce măsură respondentele cunosc dacă statul acordă susținere familiilor cu copii, am obținut următoarele rezultate: 68,4% din numărul total al respondenților au dat un răspuns afirmativ, pe când 29,8% din ele nu cunosc sau au doar unele închipuiri, iar pe o parte din respondente (cei drept, foarte mică (1,8%)), nici n-o interesează această problemă (a se vedea Figura 4). Paradoxal, dar nu diferă mult de aceste cifre și răspunsurile respondenților/mamelor care au copii, luate aparte, dintre care: 72,7% – cunosc, 26,3% – nu cunosc sau au doar închipuire despre aceasta, iar unele (cca 1%) nu manifestă niciun interes față de problema în cauză. Opiniile cu privire la tema avizată, practic, nu depind de nivelul studiilor respondenților: atât respondentele cu studii preuniversitare, cât și cele cu studii universitare în proporție de cca 68% cunosc, iar în proporție de cca 30% – nu cunosc sau au doar închipuire despre suportul statului oferit familiilor cu copii; pe aproape 2% din ele această întrebare nu le interesează.

O anumită deosebire privind cunoașterea faptului că statul acordă susținere familiilor cu copii se observă între opiniile respondenților de la oraș și ale celor de la sat. Astfel, printre respondentele de la sat 74,1% cunosc, 25,2% nu cunosc sau au doar închipuire, iar 0,7% din ele s-au arătat total indiferente față de acest lucru, pe când repartizarea respondenților de la oraș după opiniile respective este următoarea: 63,5% – cunosc, 33,7 – nu cunosc sau au doar închipuire și 2,8% – manifestă indiferență. Starea dată a lucrurilor poate avea mai multe explicații. Pe de o parte, în mediul rural informația se transmite mai rapid de la o persoană la alta (de la o mamă la alta), dat fiind faptul că spațiul este mai mic și locuitorii, cunoscându-se între ei, contactează mai frecvent. Pe de altă parte, proporțiile mult mai mari ale sărăciei și lipsa locurilor de muncă din aceste zone impun mamele să caute insistent surse suplimentare de acoperire a cheltuielilor de creștere a copilului, apelând la instituțiile statale, în care văd adesea unicul salvator.

De **indemnizații de maternitate** pot beneficia în Republica Moldova femeile asigurate, soțiile aflate în întreținerea soților salariați și șomerele. Quantumul lunar al acestei indemnizații este de 100% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice. Îndemnizația de maternitate prevede, de asemenea, dreptul la **concediu de maternitate**, care se acordă femeilor începând cu a 30-a săptămână de sarcină cu o durată de 126 de zile calendaristice și 140 de zile în cazul nașterilor complicate, ori al nașterii a doi sau mai mulți copii. Menționăm că Republica Moldova, ca și Rusia, Lituania, Ucraina și Azerbaidjan, acordă unul dintre cele mai mari concedii de maternitate înainte de naștere, acesta fiind de 10 săptămâni, pe când în unele țări europene (Marea Britanie, Suedia, Portugalia, Malta, Islanda, Elveția, Spania etc.) concediu de maternitate se acordă doar după nașterea copilului [7].

De **indemnizație unică la naștere** pot beneficia atât femeile asigurate, cât și cele neasigurate*. Quantumul diferă în dependență de rangul copilului. În 2015 indemnizația unică la nașterea primului copil a crescut până la 3100 lei (de la 500 lei în 2005), iar cea oferită pentru cel de-al doilea copil a constituit 3400 lei. Totuși, diferența dintre indemnizația unică la primul copil și cea alocată la următorul copil nu este considerabilă, în

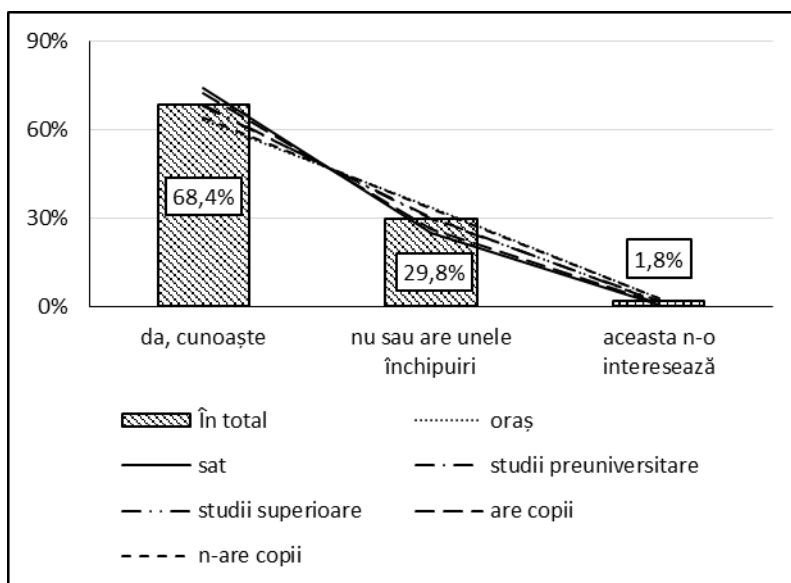

Fig.4. Cunoaște respondența că statul acordă susținere familiilor cu copii?

* Persoană neasigurată reprezintă persoana fizică, aptă de muncă, domiciliată în Republica Moldova, care nu a plătit contribuții de asigurări sociale.

condițiile în care statul dorește să stimuleze cea de-a doua naștere în familie. E știut însă că anume cel de-al doilea și al treilea copil influențează semnificativ, în direcția diminuării (după unele calcule, cu circa 50% [8]), veniturile familiei. După cum s-a menționat deja, 78,2% dintre respondentele prezentului studiu au afirmat că odată cu nașterea celui de-al doilea copil s-au multiplicat problemele financiare, acesta fiind unul dintre motivele pentru care 14,9% din ele consideră că *cel de-al doilea și următorii copii vor fi o povară economică*. Or, aceste constatări sugerează ideea că statul ar trebui să se îngrijească serios de completarea consistentă, inclusiv prin sistemul de indemnizații, a golurilor survenite în veniturile familiilor pentru a facilita decizia lor de a naște copii. În Ucraina, de exemplu, pentru nașterea primului copil se acordă 2400 dolari, pentru a celui de-al doilea – 5000 dolari, iar pentru a celui de-al treilea – 10.000 dolari [7]. Chiar dacă valoarea indemnizației unice la naștere în Republica Moldova depășește minimul de existență pentru copii, care constituie în medie 1647,1 lei lunar (2015), trebuie de menționat că acest transfer bănesc este unic și asigură financiar existența unui copil doar pentru o perioadă scurtă de timp. Esența acestei indemnizații constă în acoperirea unor cheltuieli importante apărute odată cu nașterea copilului – leagăn, cărucior etc. Dacă raportăm cuantumul indemnizației la prețul acestor bunuri, atunci valoarea lor depășește cu mult pe cea a indemnizației. Situația devine și mai vulnerabilă dacă ținem cont de faptul că prestațiile oferite nu sunt protejate de inflație printr-o indexare echitabilă în raport cu prețurile.

O altă categorie de indemnizații, la care au dreptul femeile asigurate, este *indemnizația lunară pentru creșterea copilului* de la data nașterii până la vârsta de 3 ani. Cuantumul lunar al acestei indemnizații este de 30% din venitul mediu pentru ultimele 12 luni, ea fiind alocată cu condiția ca mama să nu lucreze sau să lucreze cu regim redus, inclusiv la domiciliu. Menționăm, în context, că baza de calcul nu poate depăși suma a cinci salarii medii lunare pe economie prognozate pentru anul respectiv [9]. În 2015 mărimea medie a indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la 3 ani pentru persoanele asigurate a fost de 1157 lei. Femeile neasigurate beneficiază de această indemnizație de la nașterea copilului până la 1,5 ani și actualmente constituie 540 lei. Indemnizația lunară de îngrijire a copilului în Republica Moldova rămâne a fi cu mult mai mică decât în alte țări europene, iar în comparație cu minimul de existență este la un nivel insuficient.

Totodată, rezultatele studiului permit să stabilim că, din diferite motive (respondentele nu cunosc sau au doar unele închipuiri, nu sunt asigurate etc.), *nu toate mamele beneficiază nici de aceste indemnizații mici în comparație cu necesitățile creșterii unui copil*. Astfel, la nașterea primului copil au beneficiat de indemnizație de maternitate (graviditate și naștere) 61,8% din respondentele studiului, la nașterea celui de-al doilea copil – 71,6%, iar la nașterea celui de-al treilea copil – 100%. Un tablou asemănător se observă și pentru celelalte tipuri de indemnizații (a se vedea Figura 5).

După cum observăm, odată cu creșterea rangului copilului crește și numărul mamelor care beneficiază de indemnizațiile prevăzute la nașterea copilului. Aceasta se poate datora faptului că după apariția primului copil mamele devin mai informate, precum și diminuării mai pronunțate a veniturilor familiei, survenite concomitent cu cel de-al doilea și următorii copii, care le impun să valorifice mai insistent suportul statului. Există însă și o altă situație: aceste indemnizații au stimulat, într-o anumită măsură, unele mame (în special dintre cele cu venituri mici, fără spațiu locativ, fără un loc de muncă etc.) chiar să aducă pe lume cel de-al doilea copil și următorii, ele (32,2%) găsind în suportul statului nu doar o sursă pentru satisfacerea necesităților copilului, dar și pentru completarea veniturilor, bugetului familiei (a se vedea Figura 2). În alți termeni, nu toate respondentele s-au eliberat de abordarea utilitaristă a copilului, încercând să profite de înlesnirile oferite odată cu nașterea acestuia pentru a-și rezolva mai ușor unele probleme: obținerea spațiului locativ, scutirea de anumite plăți etc.

Totuși, un anumit număr de mame n-a primit indemnizațiile pentru nașterea copilului nici la al doilea copil, ceea ce ne conduce la gândul că, pe lângă faptul că unele respondente rămân în continuare în neștire

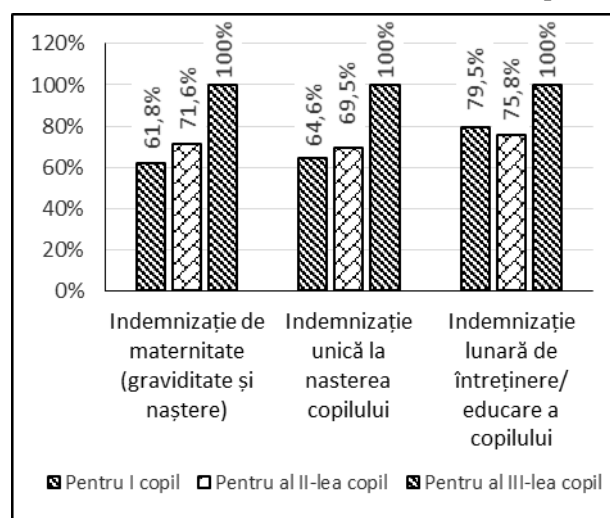

Fig.5. Indemnizații de care au beneficiat respondentele la nașterea copiilor.

privind suportul statului, printre ele ar putea să fie și mame neasigurate sau cu venituri mari care nu au nevoie de asemenea indemnizații. Care și ar fi realitatea, datele prezentate indică la necesitatea nu doar de a majora cuantumul prestațiilor enumerate *supra*, dar și de a multiplica și diversifica activitățile de informare (în instituțiile de învățământ, mass-media etc.), privind suportul statului acordat familiei pentru creșterea copilului, în special în rândul tinerilor. ***Dacă starea dată a lucrurilor nu va fi depășită, ea ar putea influența, pe de o parte, creșterea neîncrederii tinerelor familii în sistemul de protecție socială din Republica Moldova, diminuând în continuare dorința de a naște copii, iar, pe de altă parte, ar putea servi drept sursă de delapidare, prin activități coruptibile, a fondurilor rămase neplătite beneficiarilor.***

Situația precară a majorității familiilor cu copii din Republica Moldova a determinat procentajul înalt al respondentelor care consideră că creșterea cuantumului indemnizației unice la naștere (52,2%), precum și al celei lunare pentru îngrijirea copilului cu vârsta de până la 3 ani (61,8%) influențează semnificativ și foarte mult decizia de a naște un copil, creșterea fertilității (a se vedea *Figura 6*). În dependență de venituri pe cap de membru al gospodăriei, din totalul respondentelor care au dat un răspuns afirmativ privind impactul pozitiv al majorării cuantumului indemnizației unice asupra deciziei de a naște un copil, desprindem următoarea repartizare: cel mai mare procentaj la componentele „foarte mult influențează” și „influențează semnificativ” (respectiv, 37,3% și 33,1) este înregistrat de respondentele cu venituri între 1000 și 1999 lei, acestea fiind urmate de respondentele cu venituri sub 1000 lei, care au acumulat, respectiv, 35,6% și 25,0%, și de cele cu venituri între 2000 și 4999 lei, care au acumulat, respectiv, 22,9% și 28,8%. Cele mai mici valori au fost înregistrate de respondentele cu venituri mai mari de 5000 lei pe cap de membru al gospodăriei: respectiv, 4,2% și 13,1% (a se vedea *Figura 7*).

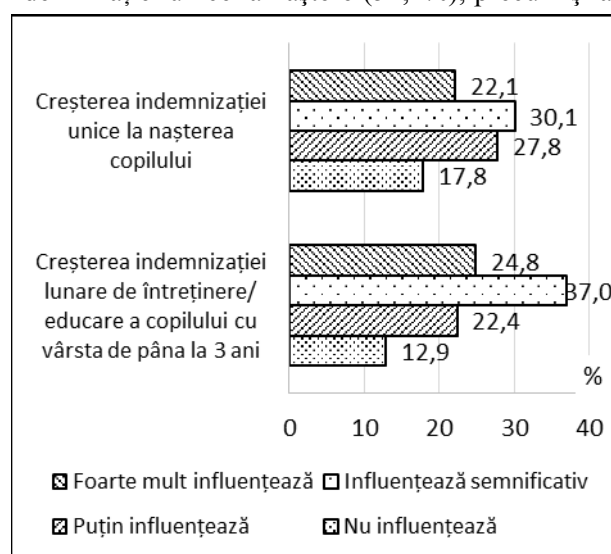

Fig.6. Influența creșterii indemnizațiilor asupra deciziei de a mai avea copii.

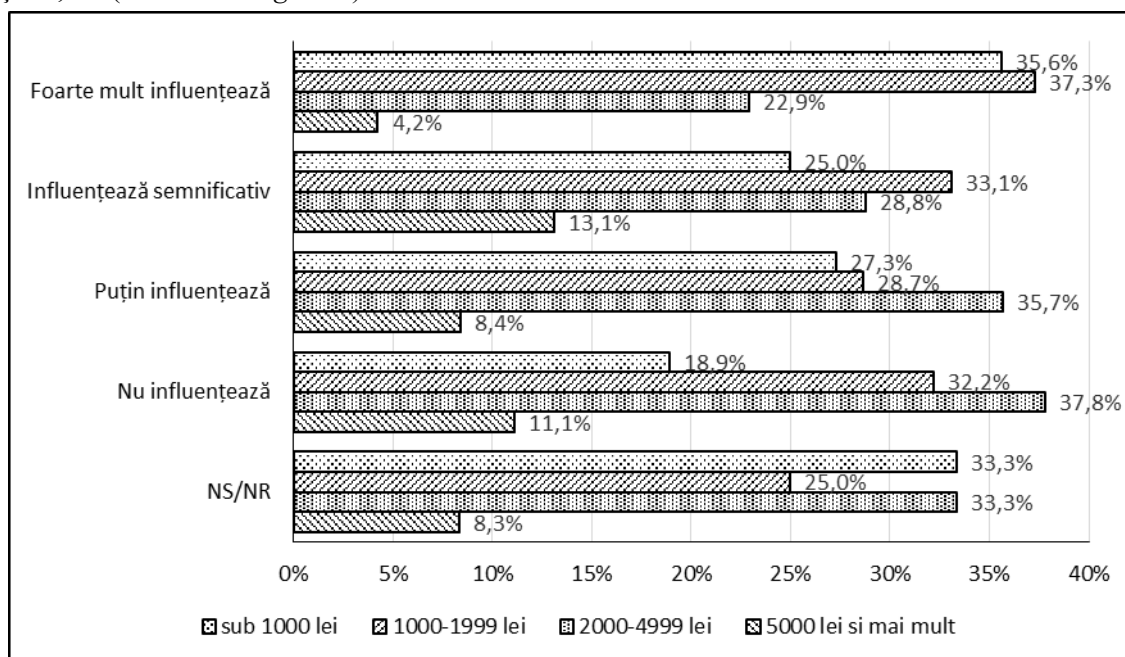
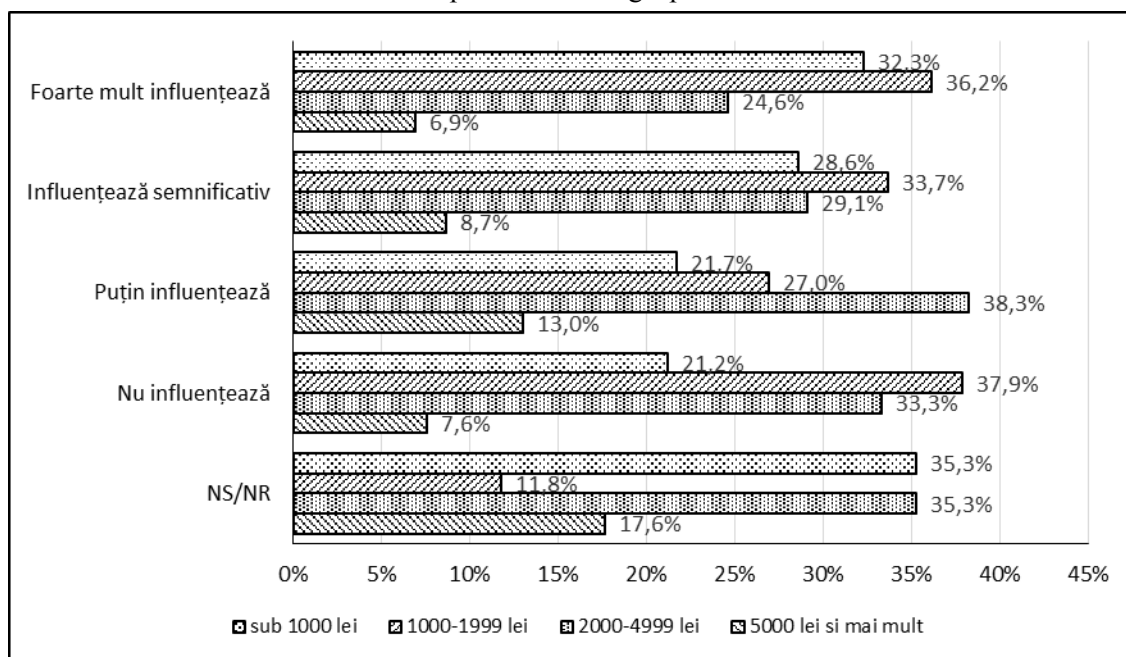

Fig.7. Influența creșterii indemnizației unice la nașterea copilului asupra deciziei de a mai avea copii în dependență de venitul pe cap de membru al gospodăriei.

Respectând același criteriu (venitul pe cap de membru al gospodăriei), respondentele care au răspuns afirmativ privind impactul pozitiv al indemnizației lunare de îngrijire a copilului asupra deciziei de a naște s-au

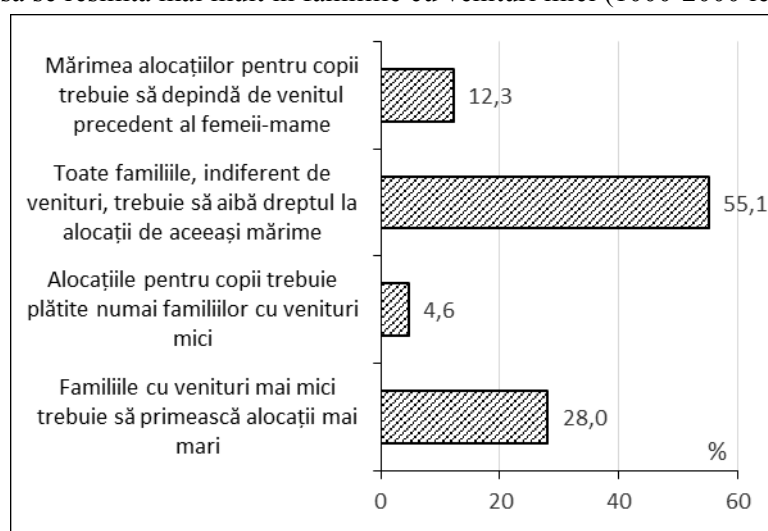
situat pe următoarele poziții (a se vedea *Figura 8*): cel mai mare procentaj la componentele „foarte mult influențează” și „influențează semnificativ” (respectiv, 36,2% și 33,7%) este înregistrat, de asemenea, de respondentele cu venituri între 1000 și 1999 lei, acestea fiind urmate (cu mici diferențe) de respondentele cu venituri sub 1000 lei, care au acumulat, respectiv, 32,3% și 28,6%, și de cele cu venituri între 2000 și 4999 lei, care au acumulat, respectiv, 24,6% și 29,1%. Și în acest caz, cele mai mici valori au fost înregistrate de respondentele cu venituri mai mari de 5000 lei per membru al gospodăriei.

Fig.8. Influența creșterii indemnizației lunare de îngrijire a copilului cu vârsta de până la 3 ani asupra deciziei de a mai avea copii în dependență de venitul pe cap de membru al gospodăriei.

Ținând cont de starea dată a lucrurilor, s-ar putea întâmpla ca impactul majorării cuantumului indemnizației asupra comportamentelor reproductive să se resimtă mai mult în familiile cu venituri mici (1000-2000 lei pe cap de membru al gospodăriei), sărace, care ar utiliza acest suport nu doar pentru creșterea copiilor, dar și pentru a-și rezolva diverse probleme (procurarea unor obiecte de uz casnic, reparația locuinței etc.), precum și pentru întreținerea întregii familii.

Caracteristic pentru Republica Moldova este că *prestațiile sociale pentru copii sunt preponderent universale*, adică se acordă indiferent de nivelul de bunăstare și nu doar familiilor sărace. **Pentru păstrarea criteriului universalist în acordarea suportului financiar s-au expus 55,1% din respondente**, considerând că mărimea alocațiilor pentru familiile cu copii nu trebuie să depindă de veniturile familiei. În opinia acestora, toate familiile trebuie să aibă dreptul la alocații pentru copii de aceeași mărime. Totuși, 12,3% din respondente consideră că, pentru a face mai eficient sistemul de acordare a alocațiilor pentru familii cu copii, mărimea acestora trebuie să depindă de venit, 28% din ele optează pentru majorarea alocațiilor în cazul familiilor cu venituri mici, iar 4,6% consideră că alocațiile pentru copii trebuie plătite numai familiilor cu venituri mici (a se vedea *Figura 9*).

Fig.9. Opinia respondenților cu privire la criteriul de oferire a alocațiilor pentru copii.

În contextul celor spuse, menționăm că există un șir de studii internaționale prin care se elucidează impactul pozitiv al politicilor familiale asupra fertilității, *beneficiile mai mari pentru familie sau copii fiind asociate cu niveluri mai ridicate ale fertilității*. Totodată, se arată că există diferențe semnificative între țările Europei din punctul de vedere al impactului politicilor familiale asupra fertilității [10]. Totuși, din mai multe studii sesizăm că impactul politicilor familiale asupra ratei fertilității este moderat, relativ redus [11].

Ținând cont de faptul că majorările indemnizațiilor de tot felul, efectuate în ultimii ani în Republica Moldova, rămân foarte mici în comparație cu cerințele reale actuale de creștere și de socializare a copilului (fiind diminuate și de evoluția nivelului de inflație), puțin posibil să se facă resimțit impactul lor pozitiv asupra comportamentelor reproductive. Acesta este, probabil, unul dintre motivele importante care au determinat 45,6% din totalul respondentelor să considere că creșterea indemnizației unice la nașterea copilului (în proporțiile în care se realizează în țara noastră) nu influențează sau puțin influențează decizia de a naște un copil, iar 35,3% din ele să susțină că creșterea indemnizației lunare de întreținere/educare a copilului cu vârsta de până la 3 ani nu influențează sau puțin influențează această decizie. Printre acestea se află atât respondente din gospodării cu venituri mari pe cap de membru, care le permit să investească mult mai mult în creșterea copiilor și în raport cu care indemnizațiile oferite de stat par a fi și mai infime, cât și respondente cu venituri mici, care nu pot face față cu aceste indemnizații necesităților de creștere a copiilor. Astfel, la componentele „puțin influențează” și „nu influențează”, respondentele cu venituri între 2000 și 5000 lei pe cap de membru al gospodăriei au înregistrat cele mai mari valori privind influența creșterii indemnizației unice la nașterea copilului asupra deciziei de a mai avea copii (respectiv, 35,7% și 37,8%) și a celei lunare (respectiv, 38,3% și 33,3%). Totodată, din această perspectivă pare a fi semnificativ și numărul respondentelor cu venituri sub 1000 lei, care referitor la influența indemnizației unice asupra deciziei de a naște copii au înregistrat, respectiv, 27,3% și 18,9%, iar a indemnizației lunare – 21,7% și 21,2%. Respondentele cu venituri între 1000 și 2000 lei pe membru de familie au înregistrat la aprecierea impactului indemnizației unice cu „puțin influențează” și „nu influențează” asupra deciziei de a naște copii, respectiv, 28,7% și 32,2%, iar a indemnizației lunare – 27,0% și 37,9% (a se vedea *figurile 6-8*). Din cele relatate putem spune că suportul statului nu este consistent pentru creșterea copilului. Indemnizațiile și celelalte prestații pentru copii ar trebui să se stabilească având ca bază nu salariul minim, dar minimul de existență al copilului la etapa respectivă. În așa mod s-ar obține o compensare mai reală din partea statului a cheltuielilor familiei pentru creșterea și educarea copilului, ceea ce ar putea influența pozitiv comportamentele reproductive ale tinerelor familii.

Opiniile respondentelor prezentate *supra* ne conduc, de asemenea, și la o altă idee: ***deciziile de a naște un copil sunt determinate în condițiile actuale nu doar de factorul material***. Tinerile pun accentul pe alte valori: studii, obținerea unui loc de muncă stabil, avansare în carieră, autorealizare, agonisirea mijloacelor financiare pentru satisfacerea nevoii de intimitate emoțională reciprocă etc., fiind mai puțin interesate de realizarea funcțiilor pe care societatea le atribuie instituției familiei, printre acestea un loc aparte revenindu-i funcției reproductive. Situația financiară a familiei, condițiile de trai și indemnizațiile pentru îngrijirea copilului au fost considerați drept factori esențiali care influențează destul de mult și foarte mult decizia de a naște un copil sau încă unul, respectiv, de 56,6%, 55,4% și 46,7% din respondente. Dintre alți factori menționați, valori înalte au înregistrat la această componentă: prezența unui soț/partener potrivit (77,8%), sănătatea acestuia (77%), dorința soțului/partenerului de a avea copii (71,2%), lucrul/serviciul soțului/partenerului (70,1%), accesibilitatea serviciilor de îngrijire a copilului (66,2%) etc. ***Or, asigurarea unui nivel material mai înalt al vieții nu influențează direct comportamentul reproductiv***. Despre aceasta ne mărturisesc parțial și opiniile respondentelor față de „**Capitalul de familie**”.

O asemenea experiență există de mai mulți ani în Federația Rusă, unde familiile în care s-au născut al doilea copil și următorii beneficiază de certificatul programului „Capitalul matern”. Capitalul matern poate fi primit atât de femei, cât și de bărbați, suma acestuia fiind în 2015 de 453.026 ruble (circa 6500 dolari). Acești bani pot fi folosiți (doar după ce copilul a împlinit 3 ani) pentru cumpărarea sau construcția unei locuințe, achitarea studiilor viitoare ale copilului etc. Din 2015 în Republica Belarus a fost introdus „Capitalul familiei”, prevăzut pentru copilul al treilea și următorii. Acest capital este de 10.000 dolari și se păstrează într-un cont de depozit, fiind folosit după ce copilul a împlinit 18 ani.

Încercând să aflăm care ar fi opiniile respondentelor noastre privind impactul „Capitalului de familie” asupra deciziei de a naște copii, dacă acesta ar fi oferit de către Guvernul Republicii Moldova în sumă de active non-numerare de 10.000 dolari în plus la beneficiile existente, la nașterea copilului al treilea și următorilor

după ce aceștia au împlinit 18 ani (fiind folosiți pentru a îmbunătăți condițiile de viață, de educație a copiilor), am stabilit *un număr foarte mic de respondente ferm decise că vor naște mai mulți copii*: 5,3% cu venituri pe cap de membru al gospodăriei sub 1000 lei, 3,4% cu venituri între 1000 și 1999 lei, 4,9% cu venituri între 2000 și 4999 lei și 5,9% cu venituri mai mari de 5000 lei. *Este semnificativ numărul respondentelor care au afirmat că un asemenea „Capital de familie” nu va avea nicio influență asupra nașterilor*, răspunsurile fiind distribuite, în dependență de veniturile pe cap de membru al gospodăriei, în felul următor: 51,7% cu venituri sub 1000 lei, 47,4% cu venituri între 1000 și 2000 lei, 55,6% cu venituri între 2000 și 4999 lei și 58,8% cu venituri peste 5000 lei. Din cele relatate nu mai putem concluziona, după cum o fac unii autori [12], că acest capital matern/ de familie va ademeni doar păturile sărace să nască copii, considerent din care trebuie să fim rezervați în ce privește promovarea în Republica Moldova a unor mecanisme asemănătoare celor din Rusia, Bielorusia, Ucraina etc. Cel puțin, această concluzie nu este valabilă pentru grupul de respondente incluse în studiul de față. *Numărul respondentelor ferm decise să nască mai mulți copii și al celor care au spus că posibil vor naște mai mulți copii decât și-au planificat, urmare a influenței „Capitalului de familie”, este practic același la toate categoriile de venituri.* Menționăm, în același timp, că e prea mare termenul de 18 ani după nașterea copilului, preconizat pentru a fi oferit „Capitalul de familie”. Nu se știe ce valoare va avea mărimea acestui capital în raport cu minimul de existență al copiilor de vârstă respectivă în condițiile creșterii semnificative a inflației, ceea ce, desigur, diminuează influența lui asupra deciziei de a naște un copil. Copilul are nevoie de investiții în creștere și educație începând cu primele zile de la naștere, astăzi și acum. În alți termeni, „Capitalul de familie” ar trebui oferit

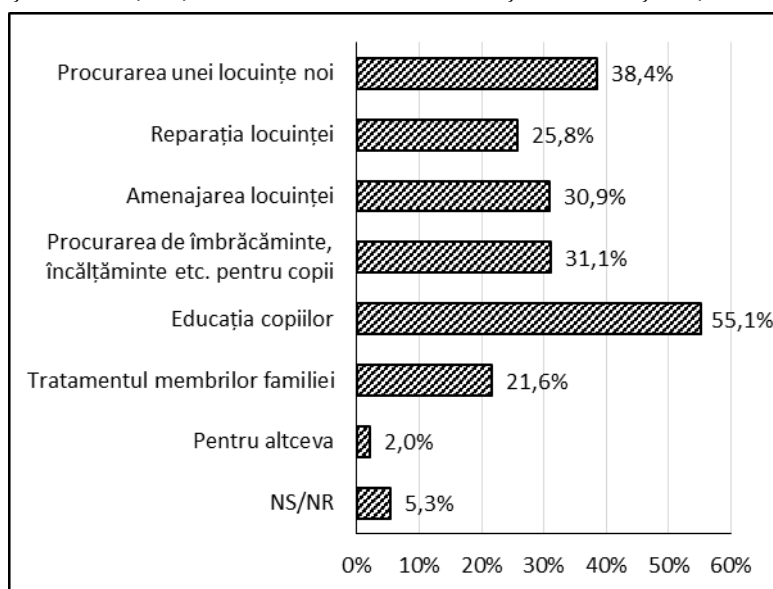

Fig.10. Opiniile respondentelor cu privire la utilizarea „capitalului de familie”.

mult mai înainte, ținându-se cont și de intențiile respondentelor de a utiliza cea mai mare parte a acestui capital pentru educația copiilor.

Astfel, în opinia a 55,1% din respondente „Capitalul de familie” va fi folosit pentru plata cursurilor, tutorilor etc., a 31,1% – pentru procurarea de îmbrăcăminte, încălțăminte etc. pentru copii, a 21,6% – pentru tratamentul membrilor familiei, inclusiv al copiilor. Dat fiind că una dintre cele mai stringente probleme cu care se confruntă tinerele familii este cea de asigurare cu locuință, o parte importantă din respondente va orienta capitalul spre acest domeniu: 38,4% – pentru procurarea unei locuințe noi, 25,8% – pentru reparația locuinței, 30,9% – pentru amenajarea locuinței, toate acestea constituind componente importante ale condițiilor decente de dezvoltare a copilului (a se vedea Figura 10).

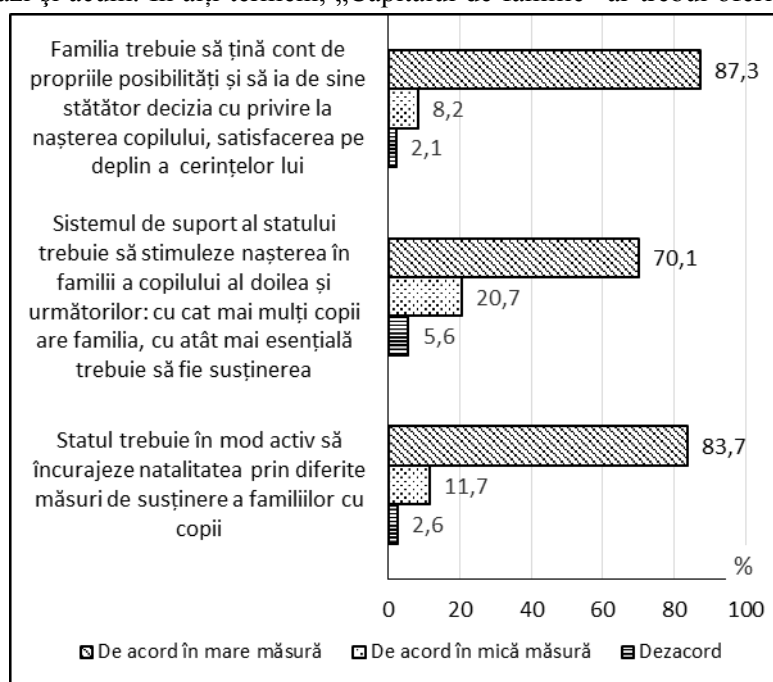

Fig.11. Influența politicii familiale a statului asupra deciziei de a naște următorul copil.

În concluzie, menționăm că printre măsurile importante ale politicilor familiale cu impact asupra comportamentelor reproductive, evidențiate de respondentele studiului, se regăsesc, de asemenea, concediul de îngrijire a copilului, reconcilierea vieții de familie și profesionale, dezvoltarea serviciilor de îngrijire și educație a copiilor și altele, asupra cărora vom reveni detaliat într-un articol aparte. Însă, respondentele își dau bine seama și de faptul că decizia de a naște copii va rămâne în cele din urmă o chestiune autonomă a fiecărui individ, a fiecărei familii. Astfel, 87,3% din respondente consideră că **familia în mare măsură trebuie să țină cont de propriile posibilități și să ia de sine stătător decizia cu privire la nașterea copilului**, satisfacerea deplină a cerințelor lui. În același timp, 83,4% din ele afirmă că în mare măsură și statul trebuie în mod activ să încurajeze natalitatea prin diferite măsuri de susținere a familiilor cu copii, iar 70,1% susțin că sistemul de suport al statului în mare măsură trebuie să stimuleze nașterea în familia a celui de-al doilea copil și a următorilor (cu cât mai mulți copii are familia, cu atât mai esențială trebuie să fie susținerea) (a se vedea *Figura 11*). Astfel, putem spune că în condițiile actualei crize socioeconomice, politice și moral-spirituale prin care trece Republica Moldova decizia de a naște copii, fiind o chestiune autonomă a fiecărui individ, a fiecărei familii, este totuși de nerealizat fără o susținere amplă, prin cele mai diverse măsuri (suport financiar, servicii etc.) din partea instituțiilor de stat.

Referințe:

1. HOEM, J.M. The impact of public policies. In: *Demographic Research*, 2008, vol.19, art.10, p.249-260. [Accesat: 29.07.2015] Disponibil: <http://www.demographic-research.org/Volumes/Vol19/10/>
2. STOCK, G. et al. (eds.) *A Future with Children: Fertility and Development of Society in Germany, Austria, and Switzerland*. Frankfurt/New York: Campus Verlag, 2012.
3. BASTEN, S., FREJKA, T. (co-ordinating authors). Fertility and Family Policies in Central and Eastern Europe. In: *Barnet Papers in Social Research*. WORKING PAPER 15-01, February 2015, p.38-39. [Accesat: 16.08.2015] Disponibil: https://www.spi.ox.ac.uk/fileadmin/documents/PDF/150306_Barnett_Paper_15-01.pdf
4. *Total Fertility Rate, 1970 and 2014*. [Accesat: 29.06.2016] Disponibil: <http://www.prb.org/DataFinder/Topic/Rankings.aspx?ind=17>; BULGARU, M., CHISTRUGA, I. *Familia tânără. Aspecte ale adaptării la societatea în schimbare*. Chișinău, 2015, p.331-344.
5. NEYER, G. *Family Policies and Low Fertility in Western Europe*. Max Planck Institute for Demographic Research Working Paper WP 2003-021, p.14-33.
6. BULGARU, M., CHISTRUGA, I. *Familia tânără. Aspecte ale adaptării la societatea în schimbare*. Chișinău, 2015, p.137-290.
7. *Maternity and child care dismissal protection period*. [Accesat: 28.06.2015] Disponibil: http://www.coe.int/t/dg3/familypolicy/Source/Figures%2010%20to%2012_Maternity%20leave.pdf
8. SAINSUS, V. *Politica familiei în condițiile de criză demografică: lacune, confuzii și dileme*. Chișinău, 2015, p.12.
9. Lege nr.289 din 22.07.2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr.168-170.
10. *Elaborarea metodologiei de evaluare a impactului politicilor familiale asupra comportamentului și evoluției structurilor familiale în România*, p.7-10. [Accesat: 10.04.2016] Disponibil: <http://www.meipf.ro/pdf/ASE%20faza%20III.pdf>
11. *Ibidem*, p.8,10.
12. SAINSUS, V. *Politica familiei în condițiile de criză demografică: lacune, confuzii și dileme*. Chișinău, 2015, p.6.

Prezentat la 12.09.2016